

Uppföljning familjehemssatsning

Framtagen av socialförvaltningen
Datum 2023-01-04
Ärendenr SON 2022/365

Uppföljning familjehemssatsning

Innehåll

Uppföljning	familjehemssatsning	1
1. Bakgrund		2
2. Resultat av en förstärkt familjehemsorganisation		2
2.1 Säkra stöd genom utökning av antal socialsekreterare och familjehemssekreterare		2
2.2 Rutiner för överlämning, egenkontroll och uppföljning		3
2.3 Säkra rekrytering av familjehem och stöd för utredning av nya familjehem		3
2.4 Sammanfattande tabeller		4
2.5 Kompetensutvecklingsplan för familjehem		5
3. Statistik och kostnader		5
3.1 Placering i egna familjehem och konsulentstödda familjehem		5
3.2 Kostnader för arvoden, omkostnader och förlorad arbetsinkomst		6
3.3 Totala kostnader		7
4. Övrigt arbete som bidrar till ökad kvalitet inom familjehemsorganisationen		7
4.1 Ungas uppfattning om insatsens kvalitet		7
4.2 Familjehemmens syn på stöd		7
4.3 Barnrättsarbete		8
5. Slutsats		8

1. Bakgrund

När ett barn omhändertas sker ett ingrepp i en familjs liv oavsett om placeringen sker med stöd av tvångslagstiftning lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) eller i enlighet med föräldrars samtycke enligt socialtjänstlagen (SoL). Syftet med placeringen är att skydda och hjälpa barnen till en tryggare tillvaro under en begränsad tid eller i vissa fall barnets hela uppväxt. Familjehemsvård är den vanligaste placeringsformen när barn inte kan bo kvar hemma. Utgångspunkten när barn skiljs från sina föräldrar är att barnet ska återförenas med sina föräldrar så fort målet med insatsen är uppnått och placeringen ska inte pågå längre än nödvändigt. Även om huvudregeln ska vara att vården ska inriktas på en återförening, kan dock förhållandena i ett enskilt fall vara sådana, särskilt med beaktande av barnets behov av en stabil och trygg uppväxt, att en återförening inte bedöms vara till barnets bästa.

Det är nödvändigt att socialtjänsten har en familjehemsorganisation som kan erbjuda familjehemsvård med god kvalitet. Socialnämnden beslutade 2 december 2015 (§ 173) att ge förvaltningen i uppdrag att beskriva hur en familjehemsorganisation ska vara uppbyggd för att säkra en familjehemsvård med god kvalitet och möta dagens behov. Socialförvaltningens utredning resulterade i att socialnämnden beslutade (2016-04-20, § 70) att föreslå regionstyrelsens budgetberedning att utöka socialnämndens budgetram med 8,3 mkr i syfte att bygga ut och stärka kvaliteten i den egna familjehemsorganisationen.

Socialförvaltningen bedömde att på sikt med ett utökat familjehemsteam kunna öka kontinuiteten och kvaliteten inom familjehemsvården samt minska det ekonomiska underskottet. En uppbyggnad av ett utökat familjehemsteam beräknades ta två till tre år och möjligheten att räkna hem en vinst beräknades ta minst fem år. Som bilaga till socialförvaltningens utredning upprättades en handlingsplan för genomförandet, se tjänsteskrivelse inklusive handlingsplan (SON 2015/531).

Socialnämnden erhöll 2017 ett utökat tillskott om 5 miljoner kronor för utbyggnad av familjehemsorganisationen.

Denna rapport redovisar en uppföljning av hur det utökade tillskottet till familjehemsorganisationen bidragit till att stärka kvaliteten och minskat kostnader inom familjehemsvården.

2. Resultat av en förstärkt familjehemsorganisation

2.1 Säkra stöd genom utökning av antal socialsekreterare och familjehemssekreterare

Antal tjänster för socialsekreterare och familjehemssekreterare har kunnat utökas från 14,5 tjänst till 19,5 tjänst. Ansvaret för antal barn eller familj per socialsekreterare eller familjehemssekreterare har minskat. Ökning av antalet socialsekreterare har inneburit att socialsekreterare är mer tillgängliga för stöd till barnen och deras vårdnadshavare. Utökning och en specialiserad organisation med fem familjehemssekreterare med huvuduppgift att stödja familjehem har gjort att det finns utrymme för både kontinuerligt stöd och stöd vid akuta behov, vilket i sin tur bidrar till minskade sammanbrott i placeringarna.

Sammanfattningsvis innebär det att stöd, uppföljning och tillgänglighet kunnat öka för både barnen, vårdnadshavare och familjehemmen.

Inom ramen för den förstärkta familjehemsorganisationen gjordes också en översyn av behovet av antalet kontrakterade jourhem. Översynen resulterade i att antalet kontrakterade jourhem kunde minskas och det innebär också en översyn av arbetsuppgifter för joursekreterare. Behovet av kontrakterade jourhem ses över kontinuerligt.

I översynen som gjordes 2015 framgick att det var en hög omsättning av medarbetare inom familjehemsteamet. 1: socialsekreterare och 1:e familjehemssekreterare har inte längre ansvar för egna ärenden (barn eller familjer), vilket inneburit att de i högre grad finns tillgängliga för stöd i det dagliga arbetet till socialsekreterare och familjehemssekreterare. Den tidigare höga omsättningen bland socialsekreterare och familjehemssekreterare har upphört och den omsättningen som nu sker är mer naturlig.

2.2 Rutiner för överlämning, egenkontroll och uppföljning

I översynen som gjordes 2015 framgick att det saknades resurser inom familjehemsteamet för att kunna överta ansvaret för familjehemsplacerade barn från barn- och familjeenheten. Vid översynen 2015 fanns det 15 familjehemsplacerade barn där barn- och familjeenheten svarade för uppföljning och stöd. Nu förekommer det i undantagsfall och det finns fastslagna rutiner för överlämning av familjehemsplacerade barn från barn- och familjeenheten till familjehemsteamet och överlämning sker i tidigare skede vilket säkrar kvalitet och uppföljning för barn och unga i familjehem.

Kontinuerliga uppföljningar av familjehemsplacerade barn sker enligt fastställda rutiner för att säkra kvaliteten i familjehemsplaceringen och för att barn inte ska vara placerade längre än nödvändigt. Förstärkningen har inneburit att socialsekreterare i högre grad kan arbeta med stöd till vårdnadshavare. Under 2021 har fyra familjehemsplaceringar kunnat upphöra och barnet har flyttat hem till vårdnadshavarna. På avdelningsnivå sker uppföljning av alla placerade barn och unga i syfte att kontinuerligt följa kostnadsutvecklingen.

Förstärkningen har också inneburit att socialsekreterare i högre grad har förutsättningar i arbetet med att motivera familjehem att överta vårdnaden när barnet varit placerat i tre år eller längre. Antalet vårdnadsöverflyttningar ökar och under 2021 kunde familjehemsplaceringar avslutas för 11 barn och vårdnaden överlämnas till familjehemmen som barnen bor i. Vid en vårdnadsöverflytt kvarstår kostnader för arvode och omkostnadsersättning till familjehemmen. En vårdnadsöverflyttning skapar trygghet på så sätt att barnen vet att de får stanna och de överväganden eller omprövningar som vid placering sker var sjätte månad upphör.

Den sista december 2022 fanns det 61 barn och unga som var placerade stadigvarande i familjehem varav 15 var placerade i konsulentstödda familjehem.

2.3 Säkra rekrytering av familjehem och stöd för utredning av nya familjehem

Den specialiserade familjehemsorganisationen med familjehemssekreterare med särskilt ansvar för rekrytering och utbildning har inneburit att det kan pågå ett ständigt arbete med

rekrytering. Rekrytering och informationskampanjer sker kontinuerligt både lokalt och nationellt. Familjehemsteamet är anslutna till en nationell anmälningportal *Familjehem Sverige.se*. Tjänsten är utvecklad av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Familjer som anmäler sitt intresse för att bli familjehem kan ”fångas” upp i ett tidigt skede. Socialstyrelsens utbildningsmaterial används till blivande familjehem och utbildningar ges kontinuerligt 1-2 gånger per år (dock inte under pandemin). Som stöd för att inhämta information om familjer som vill bli familjehem används *BRÅ-fam*, en standardiserad strukturerad metod. Metoden är utarbetad av Socialstyrelsen i samarbete med praktiker och utgår från forskning och professionellas erfarenheter. Efter att en initial bedömning är gjord används vidare i utredningen *Familjehemsvinjetter* som är en intervju med en standardiserade bedömningsmetod Familjehemsvinjetter som är en intervju med den standardiserade bedömningsmetoden. Familjehemsteamet har ingen ”bank” med familjehem som väntar men det finns familjer som är utredda och beredda att ta emot barn för placeringen. En placering av ett barn är alltid föremål för matchning i förhållande till familjehemmet vilket betyder att även om det finns familjer som är utredda och godkända för att ta emot ett barn är det inte säkert att barnets behov matchar den familj som är utredd.

2.4 Sammanfattande tabeller

Tabellerna sammanfattar delar av information som framgår i avsnitt 2.1-2.3 och jämförelser mellan år 2015 och 2022.

Funktioner	2015	2022
Enhetschef	(50 % familjehem och 50 % familjerätt)	(50 % familjehem och 50 % familjerätt)
1:e socialsekreterare	1	1
1:e familjehemssekreterare	1	1
Totalt antal socialsekreterare	5	7 (varav en socialassistent)*
Totalt antal familjehemssekreterare	6	8
	Ingen specialiserad organisation alla ansvarade för rekrytering, stöd och handledning till familjehem	- varav 2 familjehemssekreterare med ansvar för rekrytering och utbildning
	Ingen specialiserad organisation alla ansvarade för rekrytering, stöd och handledning till familjehem	- varav 5 familjehemssekreterare med ansvar för stöd och handledning
	- varav 2 familjehemssekreterare med ansvar för stöd till jourfamiljer	- varav 1 familjehemssekreterare med ansvar för stöd till jourfamiljer (antal jourfamiljer har minskat)
Administrativt stöd (antal)	1	1 1 socialassistent (tillsatts via statliga medel)

	Behov av utökat stöd för arbetsuppgifter som inte kräver socionomkompetens	
Totalt antal medarbetare	14,5	19,5

*det var under 2017-2018 svårt att rekrytera socialsekreterare och då rekryterades en socialassistent.

Fördelning av barn/ familjer per funktion	2015	2022
Antal barn per socialsekreterare	15-20	10-15
Antal familjer per familjehemssekreterare	17-25	10-15
1:e socialsekreterare/med ansvar för antal egna barnärenden	10-15	4**
1:e familjehemssekreterare med ansvar för antal egna familjehem	21	0
Antal familjehemsplacerade barn som barn- och familjeenheten ansvarar för men som borde ha förts över till socialsekreterare inom familjehemsteamet.	15	4***

**tillfälligt och ska avslutas

*** plan för överflyttning finns

2.5 Kompetensutvecklingsplan för familjehem

Familjehemsteamet upprättar årligen en kompetensutvecklingsplan för utbildning och handledning för familjehem. Utbildning och föreläsningar erbjuds både fysiskt och digitalt. Under hösten 2022 anordnades "familjehemmens" dag med föreläsningar och mingel för familjehemmen. Föreläsning av bla Nina Rung (våld och konflikthantering) samt föreläsning av familjehem med egna erfarenheter. Familjehemmens dag kommer att erbjudas årligen.

3. Statistik och kostnader

3.1 Placering i egna familjehem och konsulentstödda familjehem

Förutom att utöka kvaliteten skulle den utökade familjehemsorganisationen även få effekt på dåvarande kostnadsökningar. Dessa påverkades mycket av att andelen placeringar i konsulentstödda familjehem ökade pga. bristen av egna familjehem. Efter genomförd satsning kan vi se att andelen placeringar i konsulentstödda familjehem har minskat något. Under åren har ett antal familjer med många barn eller barn med komplexa behov varit föremål för

placeringar och då kan den enda möjligheten vara att inledningsvis placera i konsulentstödda familjehem. Konsulentstödda familjehem har tillgång till mer omfattande stöd av en familjehemskonsulent än vad kommunens familjehemssekreterare kan erbjuda, därav de högre kostnaderna. Vid avtal med konsulentstödda familjehem avtalas i högre grad nu än tidigare att uppdraget för familjehemmet efter viss tid övergår till att vara uppdrag för Region Gotland.

Antalet placeringsdygn har minskat stadigt över tid vilket är ett resultat av utökade resurser och arbets sätt för att barn och unga inte ska vara placerade längre än nödvändigt, samt arbetet för att motivera familjehem till att överta vården.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Antal placerade dygn	32 249	32 939	33 077	31 353	31 155	29 303	26 806
varav konsulentstödda	8 476	7 598	9 352	8 487	8 533	6 368	5 321
%- andel konsulentstödda	26%	23%	28%	27%	27%	22%	20%

3.2 Kostnader för arvoden, omkostnader och förlorad arbetsinkomst

Efter utökningen har en översyn genomförts för att förtydliga hur arvode och omkostnader ska användas. Utökningen av familjehemssekreterare med ett närmare stöd till familjehemmen har bidragit till att diskussion och frågor kring ersättningar kan ske i nära och ständig dialog vilket bidrar till det blir tydligt för familjehemmen vad de kan förvänta sig. Region Gotland följer de riktlinjer som SKR publicerar vad gäller nivåer för arvoden och omkostnader. Över tid har det blivit svårare att rekrytera familjehem och Gotland tillsammans med övriga kommuner i Sverige, har i högre grad legat på de högsta nivåerna för ersättning men även tagit beslut utanför de rekommenderade ersättningarna. SKR har från 2023 höjt de rekommenderade ersättningarna till följd av svårigheter med att rekrytera och behålla familjehem över tid.

Innan familjehemsorganisationen utvidgades var ersättning till familjehem för förlorad arbetsinkomst en kostnadspost som ökade. En närmare dialog mellan familjehemssekreterare och familjehem tillsammans med en ändring i delegationsordningen har bidragit till resultat. Enhetschef beslutar numera om ersättning för förlorad arbetsinkomst, vilket tidigare beslutades av socialnämndens individutskott. Översynen har bidragit till att kostnaden för ersättning för förlorad arbetsinkomst har minskat de senaste åren. För vissa barn krävs det att en vuxen under viss tid avstår från att arbeta i samband med att en familj tar emot ett barn eller ungdom. Den kostnad som redovisats för 2020-2021 bedöms vara realistisk över tid.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kostnad förlorad arbetsinkomst (tkr)	4 877	3 299	1 753	1 599	2 100	1 289	1 293

3.3 Totala kostnader

Placeringsform	2017	2018	2019	2020	2021
Stadigvarande vård egen regi	18 079	18 359	21 785	18 508	16 167
Vårdnadsöverflytt	Ingår i ovan	Ingår i ovan	Ingår i ovan	4 578	6 184
Konsulentstödd familjehemsvård	18 996	18 621	19 070	15 377	13 705
Jourhem	2 533	2 810	1 802	2 146	3 029
Totalt (tkr)	39 608	39 790	42 657	40 609	39 085

Kostnaderna ökar hela tiden, och då vi trots detta inte har en kostnadsökning visar det på en sänkning av placeringskostnaderna med 1,4 procent mellan 2017-2021.

Kostnaden för konsulentstödd vård har sänkts över tid sedan 2017. Däremot har totalkostnaden för stadigvarande vård i egen regi och vårdnadsöverflytt ökat. Det beror på att vi genomfört väldigt många vårdnadsöverflyttar och vid vårdnadsöverflyttning fortsätter det att utgå arvode till familjehemmen men det räknas inte som placeringsdygn. Dessa siffror går dock inte att särskilja hela vägen från 2017. De totala placeringskostnaderna har sänkts men det går inte att säga att tillskottet som nämnden beviljades kunnat räknas hem.

4. Övrigt arbete som bidrar till ökad kvalitet inom familjehemsorganisationen

4.1 Ungas uppfattning om insatsens kvalitet

Sedan 2021 deltar socialförvaltningen i SKR:s nationella brukarundersökningar för placerade unga 13 år och äldre. År 2021 svarade 18 av 23 unga i familjehem. Resultatet visar att nästan alla som svarat upplevde att de fick det stöd de behövde från familjehemmet för att skola ska fungera och nästan alla vet också vem man ska kontakta när något är dåligt i familjehemmet. Alla svarade att de får hjälp av familjehemmet med kontakter med sjukvården. De flesta känner sig trygga i familjehemmet men här skiljer sig flickor och pojkars svar åt- Flickorna känner sig mindre trygga i sina familjehem jämfört med pojkarna. Hälften av de som svarat sa att de får vara med och bestämma om saker som är viktiga för dem i familjehemmet medan hälften inte upplever att det är så. Resultatet utgör en grund för verksamhetsutveckling och familjehemsteamet arbetar vidare med det i dialog med unga som är i familjehemmen och deras familjehem.

4.2 Familjehemmens syn på stöd

Vartannat år genomförs en enkätundersökning till familjehemmen. Enkätundersökningen har genomförts vid fyra tillfällen med start 2016. Resultat för 2022 redovisades till socialnämnden i september 2022 (2022-09-14 § 148). Resultatet i undersökningen visar på att andelen familjehem som sammantaget är nöjda med stödet som familjehemsteamet erbjuder ökat över tid.

4.3 Barnrättsarbete

Enheten för familjehem och familjerätt har en plan för att säkra barnrättsarbetet med bl.a barnombud och struktur för att uppmärksamma barns rättigheter enligt barnkonventionen. Utbildningen i barnkonventionen säkras genom att grundläggande utbildning finns att tillgå via webbutbildning på socialförvaltningens intranät.

Familjehemsteamet bedriver ett systematiskt barnrättsarbete med inriktning på olika teman såsom exempelvis våld, relationer, jämställdhet, hälsa. Barnrättsarbetet omfattar barnen, vårdnadshavarna och familjehemmen.

5. Slutsats

Att ansvara för barn i familjehemsvård är ett stort åtagande där uppföljningsansvaret för barnet innebär en rad olika obligatoriska moment så som enskilda samtal, uppföljning kring skolsituationen, hälsokontroller, umgängen med närstående mm. Varje enskilt ärende kan dessutom kräva andra individuella insatser utifrån just den aktuella situationen som föreligger, och för att barnets helhetssituation ska kunna tillgodoses behövs ett stort arbete göras med vårdnadshavare och familjehemmet. Arbetet kräver tid, teamarbete och relationsskapande på lång sikt.

Den nya organisationen har möjliggjort att alla handläggare tillsammans med arbetsledning kunnat arbeta med familjehem, vårdnadshavare och barn på ett helt annat sätt än tidigare. Det sker ständigt ett förändringsarbete kring vad som behöver hända härnäst, barnens behov uppmärksammas i tid och bedömningar eller beslut om interna eller externa insatser initieras i samverkan med andra viktiga instanser.

En rimlig arbetsbelastning ger möjlighet att verkligen göra skillnad för dem vi är till för och genom ett nära stöd av arbetsledning och tillgång till gemensamma forum för tolkningar av lagar, riktlinjer samt bedömningar blir också handläggningen mer rättssäker. Medarbetare som upplever att de i större utsträckning kan utföra de arbetsuppgifter som krävs i varje ärende känner att arbetet är betydelsefullt och ger mening, vilket också skapar ett engagemang att hela tiden utveckla och förändra arbetet ytterligare.

Införandet av förhållningssättet Signs of Safety har också genomsyrat familjehemsteamets arbete de senaste åren. Genom transparens och delaktighet jobbar vi hårt för att få alla viktiga personer i barnens nätverk att hoppa på tåget, komma med lösningar och vara med och ta ansvar. Att göra den förflyttningen och hålla fast vid det synsättet kräver tid och stöd, vilket den nya organisationen har möjliggjort.

Utmaningen för familjehemsteamet ligger i främst fortsatt kring hur vi löser akuta nyplaceringar, där vi hela tiden behöver balansera antalet kontrakterade jourhem eller nyrekryteringen av tillfälliga/stadigvarande familjehem till en rimlig nivå. De två tjänster

som idag arbetar med rekrytering har inte alltid möjlighet att få fram ”rätt” familjehem i den takt som kanske önskas. Deras arbete behöver ta tid, en familjehemsutredning är en process för de inblandade som måste respekteras, där vi i slutändan belönas med familjehem som förstår sitt uppdrag och som genom ett välgrundat beslut kan ta emot ett barn i sin familj.

Antalet barn och unga som placeras har minskat sedan 2017 och andelen placeringsdygn minskade 2021 med 19 procent jämfört med 2017. Andelen placeringsdygn i konsulentstödda familjehem minskade 2021 med 43 procent jämfört med 2017. Kostnader för förlorad arbetsinkomst minskade 2021 med 26 procent jämfört med 2017

Tillskottet har bidragit till en högre kvalitet i familjehemsvården. De totala placeringskostnaderna har sänkts och verksamheten har en budget i balans, men det går inte att säga att tillskottet som nämnden beviljades kunnat räknas hem.